

POSTANOWIENIE

o umorzeniu śledztwa

Katowice, dnia 9 października 2015

Ewa Koj – prokurator Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Katowicach

po zapoznaniu się z aktami śledztwa w sprawie:

1. zbrodni wojennej stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości popełnionej przez nieustalonych członków niemieckiego sądu krajowego w Katowicach, którzy wyrokami zapadłymi w kwietniu 1942 r. skazali księdza Jana Machę oraz klero Joachima Gürtlera i Leona Rydrycha za udzielenie pomocy materialnej polskim rodzinom na karę śmierci, która została wykonana poprzez zgilotynowanie dnia 3 grudnia 1942 r. w Katowicach.
2. zbrodni wojennej, będącej zbrodnią przeciwko ludzkości, popełnionej w dniu 12 lutego 1942 r. w Rudzie, Goduli i Bielszowicach przez funkcjonariuszy katowickiego gestapo polegającej na pozbawieniu życia w drodze egzekucji przez powieszenie Joachima Achtelika, Antoniego Tiałowskiego, Ignacego Nowaka i Edmunda Kokota, z motywów narodowościowych i politycznych, w celu wyniszczenia grupy narodowościowej i politycznej.

tj. o przestępstwa art. 123 § 1 pkt 4 kk oraz art. 1 pkt 1 dekretu z dnia 31.08.1944 roku o wymiarze kary dla faszystowsko – hitlerowskich zbrodniarzy, winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego (Dz. U. z 1946 roku nr 69 poz. 377 z późn. zm.) przy zast. art. 11 § 2 kk w zw. z art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. 2014. 1075 j.t.)

na podstawie art. 17 § 1 pkt 5 i 7 oraz art. 322 § 1 kpk,

postanowił

umorzyć śledztwo w sprawie:

1. zbrodni wojennej będącej zbrodnią przeciwko ludzkości stanowiącej udział w masowym zamachu skierowanym przeciwko Polakom, w celu wsparcia polityki III Rzeszy, popełnionej poprzez naruszenie prawa międzynarodowego z motywów narodowościowych i politycznych przez sędziów i prokuratorów Wyższego Sądu Krajowego w Katowicach, polegającej na orzeczeniu w dniu 17 lipca 1942 r w Katowicach kary śmierci wobec Jana Machy, Joachima Gürtlera i Leona Rydrycha, w następstwie czego pozbawiono ich życia w dniu 3 grudnia 1942 r. w Katowicach w drodze egzekucji przez zgilotynowanie,

- tj. o przestępstwo z art. 118a § 1 pkt 1, 123 § 1 pkt 4 kk i art. 1 pkt 1 dekretu z dnia 31.08.1944 roku o wymiarze kary dla faszystowsko – hitlerowskich zbrodniarzy, winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego (Dz. U. z 1946 roku nr 69 poz. 377 z późn. zm.) w zw. art. 11 § 2 kk w zw. z art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. 2014. 1075 j.t.)
- wobec powagi rzeczy osądzonej w stosunku do sprawców kierowniczych tj. na podstawie art. 17 § 1 pkt 7
  - wobec śmierci sprawców- tj. na podstawie art. 17 § 1 pkt 5 kpk,
  - w pozostałym zakresie wobec niewykrycia sprawców tj. na zasadzie art. 322 § 1 kpk,
2. zbrodni wojennej będącej zbrodnią przeciwko ludzkości stanowiącej udział w masowym zamachu skierowanym przeciwko Polakom, w celu wsparcia polityki III Rzeszy, popełnionej poprzez naruszenie prawa międzynarodowego z motywów narodowościowych i politycznych przez funkcjonariuszy policji i katowickiej placówki gestapo dokonujących zatrzymania i prowadzących przesłuchania w następstwie czego pozbawiono wolności w więzieniu zastępczym w Mysłowicach na czas przekraczający 7 dni, stosowano tortury i poddano okrutnemu traktowaniu Jana Machę, Joachima Gürtlera i Leona Rydrycha.
- tj. o z przestępstwa art. 118a § 2 pkt 2, 124 § 1 przy zast. art. 11 § 2 kk w zw. z art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. 2014. 1075 j.t.),
- w stosunku do sprawców kierowniczych, podlegaczy i pomocników wobec stwierdzenia, iż postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało prawomocnie zakończonej tj. na zasadzie art. 17 § 1 pkt 7 kpk
  - w pozostałym zakresie wobec niewykrycia sprawców tj. na zasadzie art. 322 § 1 kpk,
3. zbrodni wojennej będącej zbrodnią przeciwko ludzkości stanowiącej udział w masowym zamachu skierowanym przeciwko Polakom, w celu wsparcia polityki III Rzeszy, popełnionej poprzez naruszenie prawa międzynarodowego z motywów narodowościowych i politycznych przez sędziów i prokuratorów Wyższego Sądu Krajowego w Katowicach, polegającej na orzeczeniu w dniu 7.07.1942 r. w Katowicach kary śmierci wobec Józefa Stargały, w następstwie czego pozbawiono go w dniu 28.08.1942 r. w Katowicach życia w drodze egzekucji przez zgilotynowanie,
- tj. o przestępstwo z art. 118a § 1 pkt 1, 123 § 1 pkt 4 kk i art. 1 pkt 1 dekretu z dnia 31.08.1944 roku o wymiarze kary dla faszystowsko – hitlerowskich zbrodniarzy, winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego (Dz. U. z 1946 roku nr 69 poz. 377 z późn. zm.) w zw. art. 11 § 2 kk w zw. z art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. 2014. 1075 j.t.),
- wobec niewykrycia sprawców tj. na zasadzie art. 322 § 1 kpk
4. zbrodni wojennej będącej zbrodnią przeciwko ludzkości stanowiącej udział w masowym zamachu skierowanym przeciwko Polakom, w celu wsparcia polityki III Rzeszy, popełnionej poprzez naruszenie prawa międzynarodowego z motywów narodowościowych i politycznych przez funkcjonariuszy katowickiej placówki

gestapo dokonujących aresztowania oraz sędziów i prokuratorów składów orzekających Wyższego Sądu Krajowego w Katowicach wydających wyroki pozbawiające wolności poprzez umieszczenie w obozie karnym i tym samym poddanie nieludzkiemu traktowaniu następujących osób:

w dniu 20.04.1942 r. Jerzego Adamca na 5 lat ciężkiego więzienia,
 w dniu 13.07.1942 r. Augustyna Androsza na 6 lat ciężkiego więzienia,
 w dniu 13.07.1942 r. Stanisława Daniela na 9 miesięcy więzienia,
 w dniu 18.08.1942 r. Bronisławę Działochę na 3 lata ciężkiego więzienia,
 w dniu 27.07.1942 r. Alfonsa Feya na 3 lata więzienia,
 w dniu 13.07.1942 r. Józefa Glomba na 6 lat ciężkiego więzienia,
 w dniu 5.05.1942 r. Jerzego Huloka na 8 lat ciężkiego więzienia,
 w dniu 18.08.1942 r. Fabiana Janika na 5 lat ciężkiego więzienia,
 w dniu 18.08.1942 r. Karola Joszko na 6 miesięcy więzienia,
 w dniu 15.08.1942 r. Wilhelma Kępskiego na 6 miesięcy ciężkiego więzienia,
 w dniu 18.08.1942 r. Piotra Koniecznego na 6 miesięcy ciężkiego więzienia,
 w dniu 31.07.1942 r. Alojzego Lossę na 1 rok ciężkiego więzienia,
 w dniu 13.07.1942 r. Bolesława Marcioszka na 10 lat ciężkiego więzienia,
 w dniu 3.07.1942 r. Alfreda Maturę na 6 lat ciężkiego więzienia,
 w dniu 20.07.1942 r. Mikołaja Mrochen na 1 rok więzienia,
 w dniu 13.07.1942 r. Piotra Raka na 4 lat ciężkiego więzienia,
 w dniu 13.07.1942 r. Ludwika Szafranca na 5 lat ciężkiego więzienia,
 w dniu 11.09.1942 r. Jana Widerę na 1 rok ciężkiego więzienia,
 Jerzego Fliegela na 1 rok ciężkiego więzienia,

tj. o przestępstwa z art. 118a § 2 pkt 3, 124 § 1 przy zast. art. 11 § 2 kk w zw. z art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. 2014. 1075 j.t.)

wobec powagi rzeczy osądzonej w stosunku do sprawców kierowniczych tj. na podstawie art. 17 § 1 pkt 7,

- wobec śmierci sędziów wydających wyrok tj. na podstawie art. 17 § 1 pkt 5,

- w pozostałym zakresie wobec niewykrycia sprawców tj. na zasadzie art. 322 § 1 kpk

5. Zbrodni wojennej będącej zbrodnią przeciwko ludzkości stanowiącej jeden z powtarzających się zamachów w celu wsparcia polityki III Rzeszy, popełnionej poprzez naruszenie prawa międzynarodowego z motywów narodowościowych i politycznych popełnionej w dniu 12 lutego 1942 r. przez szefa katowickiego gestapo Rudolfa Mildnera i realizujących jego rozkaz funkcjonariuszy polegającej na pozbawieniu życia w drodze egzekucji przez powieszenie Joachima Achtelika w Rudzie, Antoniego Tiałowskiego i Ignacego Nowaka w Goduli, Edmunda Kokota w Bielszowicach

tj. o przestępstwa z art. 118a § 1 pkt 1, 123 § 1 pkt 4 kk i art. 1 pkt 1 dekretu z dnia 31.08.1944 roku o wymiarze kary dla faszystowsko – hitlerowskich zbrodniarzy, winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego (Dz. U. z 1946 roku nr 69 poz. 377 z późn. zm.) w zw. art. 11 § 2 kk w zw. z art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. 2014. 1075 j.t.)-wobec śmierci sprawcy tj. na podstawie art. 17 § 1 pkt 5,

-w pozostałym zakresie wobec niewykrycia sprawców tj. na zasadzie art. 322 § 1 kpk

UZASADNIENIE

Pod sygn. S 60/03/Zn tut. Komisja umorzyła śledztwo w sprawie zabójstwa księży katolickich Tomasza Mamzera, Władysława Roboty, Jana Machy oraz Joachima Gürtlera i Leona Rydrycha. Jan Macha, Joachim Gürtler i Leon Rydrych zostali straceni w wyniku egzekucji wyroku Wyższego Sądu Krajowego w Katowicach. W ramach tamtego postępowania nie udało się w polskich archiwach odnaleźć wyroku skazującego w/w w związku z czym nie ustalono sprawców zbrodni.

W toku prowadzonego śledztwa sygn. akt S 64/13/Zn w sprawie zbrodni popełnionych w okresie od września 1939 r. do grudnia 1944 r. wobec członków ruchu oporu oraz działaczach z okresu powstań śląskich i plebiscytu przez funkcjonariuszy katowickiego i opolskiego gestapo oraz żandarmerii niemieckiej na terenie województwa katowickiego, bielskiego i częstochowskiego, w czasie kwerendy przeprowadzonej w lutym 2014 r. w Archiwum Federalnym Berlin Lichterfelde, odnaleziono akty oskarżenia i wyroki skazujące członków grupy „Opieka Społeczna” z Rudy Śląskiej działającej w ramach Siły Zbrojnej Polski znajdujących się w zespole R3017 sygn. 12539. Są to wyroki i akty oskarżenia dotyczące następujących osób: Jana Machy, Joachima Gürtlera, Leona Rydrycha, Fabiana Janika, Alojzego Lossy, Bronisławy Działochy, Józefa Glomba, Stanisława Daniela, Bolesława Marcioszka, Jerzego Huloka, Jerzego Adamca, Mikołaja Mrochen, Augustyna Androsza, Alfonsa Feya, Karola Joszko, Wilhelma Kępskiego, Piotra Koniecznego, Piotra Raka, Jana Widery, Ludwika Szafranca, Alfreda Matury.

W związku z powyższym podjęto śledztwo w sprawie zabójstwa J. Machy, J. Gürtlera i L. Rydrycha celem poczynienia nowych ustaleń faktycznych dotyczących pokrzywdzonych, sprawców i okoliczności zbrodni. Do materiałów niniejszego postępowania połączono podjęte z zawieszenia śledztwo b. Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Katowicach w sprawie publicznego powieszenia dnia 12 lutego 1942 r. w Rudzie Śląskiej Joachima Achtelika, w Goduli Antoniego Tiałowskiego i Ignacego Nowaka, w Bielszowicach Edmunda Kokota, albowiem z pozyskanych w sprawie w/w dokumentów archiwalnych wynika, iż Tiałowski i Achtelik pracowali w konspiracji z Machą, Gürtlerem i Rydrychem.

W toku prowadzonego śledztwa uzupełniono zebrany wcześniej materiał dowodowy głównie w postaci zeznań świadków Jana Hajdugi, Bernarda Łukaszczyka, Bronisławy Pradelskiej, Urszuli Cieśli-Gürtler, Małgorzaty Kozak, Józefa Gürtlera, Genowefy Czempas,

Pawła Wieczorka, Heleny Oziębłowskiej, Marty Tiałowskiej, Henryka Skrzypka, Jana Skrzypka, Marii Nowak, Józefa Waloszczyka, Jadwigi Jarczyk, Anieli Skupińskiej Ryszarda Parkitnego oraz grypsów¹ Joachima Gürtlera o dokumenty archiwalne z BUiAD w Warszawie oraz Archiwum Federalnego w Berlinie Lichterfelde, wydruki z bazy Międzynarodowej Służby Poszukiwawczej ITS w Bad Arolsen, zbiór uwierzytelnionych kserokopii aktów zgonu zarejestrowanych w Urzędzie Stanu Cywilnego w Katowicach za okres od 1939 do 1944 r. Zapoznano się z publikacjami Alfreda Koniecznego pt.: „Pod rządami wojennego prawa trzeciej Rzeszy”, Mieczysława Starczewskiego pt. „Ruch Oporu na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim”, Zygmunta Waltera – Janke pt. „W Armii Krajowej na Śląsku”, Juliusza Niekrasza pt. „Z dziejów AK na Śląsku”. Irena Pająk „Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz”.

W oparciu o tak zebrany materiał dowodowy poczyniono ustalenia faktyczne.

Jan Macha po ukończeniu seminarium duchownego rozpoczął posługę kapłańską w parafii św. Józefa w Rudzie, co zbiegło się z wybuchem II wojny światowej. Jako kapłan Jan Macha poznał bliżej ciężkie warunki w jakich bytowały kobiety i dzieci z rodzin polskich, których mężowie, ojcowie oraz synowie zostali aresztowani, rozstrzelani lub osadzeni w obozach koncentracyjnych. Pozostawione bez środków do życia, cierpiały głód. Ks. Macha rozpoczął zbiórkę datków dla ofiar wojny. Jego zaangażowanie zachęciło do współdziałania innych i w konsekwencji doprowadziło do rozszerzenia akcji dobroczynnej na całą okolicę, a ostatecznie do założenia organizacji Opieka Społeczna pod kryptonimem „Konwalia”. W listopadzie 1939 r. pojawił się u Machy, najpierw sam a potem z Ksawerym Lazarem, przyjaciel Antoni Kawka i poinformował go o powstaniu w Królewskiej Hucie organizacji pod nazwą Siła Zbrojna Polska (SZP). Ks. Macha namawiany przez Lazara do przystąpienia do organizacji opowiedział o stworzeniu grupy 25 osób, która zajmowała się zbieraniem pieniędzy i niesieniem pomocy najbiedniejszym.

Już w styczniu 1940 r. przywódcy największych organizacji oporu podjęli akcje scaleniowe, zmierzające do podporządkowania licznych małych organizacji, w powiecie będzińskim Związkowi Orła Białego, a w Katowicach SZP. Stąd też kolejne spotkania Lazara z ks. Machą. Mając świadomość, że wielu jego kolegów i parafian nie chce poprzestać tylko i wyłącznie na działalności charytatywnej, zdecydował się założyć przez siebie organizację, liczącą coraz więcej członków, podporządkować Siłę Zbrojną Polski - ZWZ. Sam jako osoba duchowna utrzymywał się w cieniu, zaś praktyczne kierowanie organizacją zlecił Joachimowi

¹ nielegalnie przemycony list.

Gürtlerowi, który już z końcem września 1939 r. zaangażował się w działalność konspiracyjną. Placówka, na czele której jako komendant stanął Jan Macha miała kryptonim „Konwalia”. Jego zastępcą, a jednocześnie kierownikiem sekcji ZWZ, był Joachim Gürtler, z-cą kierownika sekcji ZWZ i szefem propagandy Jerzy Hulok, kierownikiem sekcji wywiadowczej Joachim Achtelek, kierownikiem sekcji sanitarnej Józef Stargała, kierownikiem archiwum Leon Rydrych i Adamiec, kurierami sztabowymi Stefan Gürtler, Józef Gürtler i Paweł Głębica, natomiast kurierami zaprzysiężonymi Tadeusz Skrzyszcz, Alfons Kucharczyk i Jerzy Kostorz.

Ksawery Lazar został aresztowany dn. 20 listopada 1940 r., a w dniu 20 listopada 1941 r. nadprokurator skierował p-ko niemu akt oskarżenia. W toku gestapowskiego śledztwa wymienił wiele nazwisk członków ruchu oporu, między innymi ks. Jana Machy. Jak zapisano w akcie oskarżenia p-ko Lazarowi, ustalenia co do działalności SZP na Śląsku oparto w większości na wyjaśnieniach oskarżonego Lazara.

Dodatkowe informacje na temat bezpośredniej przyczyny aresztowania ks. Jana Machy i Joachima Gürtlera, zawarte są w grypsie, który Joachim Gürtler napisał do matki w dniu 26 listopada 1941 r. z więzienia w Mysłowicach²: „Teraz Wam wyjaśnię dlaczego zostaliśmy aresztowani. Ksiądz Jan Macha już był wsypany w 1940 w grudniu jak były te głośne aresztowania. Nasz główny dowódca Śląska³ go wydał i dołączył jeszcze pseudonim Ks. Machy, tak, że oni go już śledzili od 1940 r. Przypomnijcie sobie, że ks. Macha był w Zielone Świątki⁴ na Gestapo, ale go puścili, bo jeszcze nie mieli wszystkich dowodów w ręce i aresztowali go na gorącym uczynku w Katowicach jak miał spotkanie“. Z grypsu wynika również, iż Franciszek Jaskuła, korzystający z pomocy finansowej organizacji, gdy po raz kolejny jej nie otrzymał, sfalszował raport podpisując go „Kleryk”, Achtelek, Stargała, po czym wysłał go na gestapo.

Ksiądz Jan Macha został aresztowany w dniu 5 września 1941 r., Joachim Gürtler w dniu 7 września 1941 r., a Leon Rydrych w dniu 10 września 1941 r. Jak wynika z zeznań Józefa Gürtlera, obecnego przy aresztowaniu oraz ministrantów, którzy w 1941 r. pełnili posługę w parafii św. Józefa w Rudzie Śląskiej, Jana Hajdugi i Bernarda Łukaszczyka, a w dniu aresztowania przyjechali z księdzem do Katowic, Macha razem z ministrantami odebrał tego dnia w Kurii dwie paczki i następnie wrócił na dworzec. Ksiądz odprowadził ministrantów na peron i powiedział, że ma coś jeszcze do załatwienia, po czym zostawił walizkę

² nielegalnie przemycony list do więźnia lub poza więzienie.

³ Szefem sztabu Okręgu Śląskiego był Karol Kornas, szefem Oddziału Organizacyjnego był Ksawery Lazar.

⁴ W 1941 r. święto zesłania Ducha Świętego (Zielone Świątki) przypadało na dzień 1 czerwca.

z katechizmami i poszedł w kierunku schodów. Ci, nie doczekawszy się jego powrotu, wrócili do Rudy następnym pociągiem. Ksiądz Macha w każdy piątek jeździł z Rudy do Katowic. Tego dnia ubezpieczali go Józef Gürtler i Wincenty Pysz. O godz. 19.00 w ich obecności, w dużym holu dworca katowickiego, ksiądz Jan Macha został aresztowany przez gestapowca Bautscha, który następnego dnia kontynuował aresztowania w Rudzie. Wtedy to w nocy z 6/7 września 1941 r. gestapo aresztowało między innymi Joachima i Stefana Gürtlerów, Joachima Achtelika, Józefa Stargałę. Po zatrzymaniu zostali oni osadzeni w Zastępczym Więzieniu Policijnym w Mysłowicach (Ersatz Polizei Gefängnis) i tam poddani śledztwu. Zarówno w trakcie przesłuchań, jak i w czasie pobytu w celi, byli bici i torturowani.

W dniu 14 lutego 1942 r. Nadprokurator przy Wyższym Sądzie Krajowym w Katowicach skierował przeciwko Janowi Masze, Joachimowi Gürtlerowi i Leonowi Rydrychowi akt oskarżenia, w którym zarzucał im, że od listopada 1939 r. do września 1941 r. na Górnym Śląsku, działając w części wspólnie i w sposób ciągły, jako Polacy podrywali wizerunek i dobro narodu Rzeszy Niemieckiej i narodu niemieckiego oraz szkodzili im, poprzez przygotowywanie przedsięwzięcia o cechach zdrady stanu, polegającego na oderwaniu przemocą od Rzeszy Niemieckiej przynależnego do niej obszaru, przy czym czyn ten ukierunkowany był na przygotowanie zdrady stanu, utworzenie i utrzymywanie więzi organizacyjnej oraz na uczynienie sił zbrojnych oraz policji niezdolnymi do wykonywania swych obowiązków, polegających na chronieniu Rzeszy Niemieckiej przed atakami z zewnątrz i od wewnątrz.

Akt oskarżenia został oparty na obciążających zeznaniach Ksawerego Lazara oraz dwóch funkcjonariuszy prowadzących śledztwo, starszych asystentów kryminalnych Baucha i Gawlika, a także dokumentach w postaci „papierów” i notatnika zabezpieczonego u Machy, notatnika zabezpieczonego u Gürtlera, materiałów zabezpieczonych u Rydrycha, aktu oskarżenia w sprawie sygn. 8 J 342/41 przeciwko Kornasowi, Lazarowi, Schmechcie, Czardybonowi, Michałowi i Benedyktowi Rymerom (śledztwo tut. Komisji sygn.S 60/14/Zn). Z aktu oskarżenia wynika między innymi, iż po podporządkowaniu przez Machę Opieki Społecznej SZP, przekazywał Lazarowi raporty, które podpisywał przybranym sobie pseudonimem „Achtelik”. W akcie oskarżenia, jako dowód obciążający Machę, przytoczona została treść raportu z dnia 23 stycznia 1940 r. tak właśnie podpisanego. Nasuwa się tu oczywisty wniosek, że raport faktycznie został sporządzony przez kierownika sekcji wywiadowczej Joachima Achtelika, bo nie jest możliwym, by Macha przybrał pseudonim tożsamy z nazwiskiem jednego z członków organizacji, którego znał. Nazwisko Achtelik

pojawiło się też w treści dokumentu spreparowanego przez Franciszka Jaskułę i wysłanego do placówki gestapo. Joachim Ahtelik został również aresztowany przez gestapo, ale procesu p-ko niemu nie prowadzono, gdyż ujawnienie, że to nie Macha pisał raporty wywiadowcze, osłabiłoby wymowę oskarżenia przez pomniejszenie jego aktywności w konspiracji na linii Opieka Społeczna – SZP. Mimo, że w akcie oskarżenia i w wyroku pojawiają się nazwiska innych członków Opieki Społecznej i SZP, brak w nich nazwiska Joachima Ahtelika. W dniu 12 lutego 1941 r. Joachim Ahtelik został powieszony w Rudzie na Placu Targowym, w ramach publicznej egzekucji zarządzanej przez szefa katowickiego gestapo Rudolfa Mildnera. W USC Ruda Śl. wystawiono akt zgonu nr 32/1942/R.

Po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 17 lipca 1942 r. 2 Izba Karna Senatu Wyższego Sądu Krajowego w Katowicach w składzie dyrektor Sądu Krajowego Zipler jako przewodniczący, radcy Zdralek i Wede, przy udziale prokuratora Heinke, uznał Jana Machę, Joachima Gürtlera i Leona Rydrycha winnymi przygotowania przedsięwzięcia o charakterze zdrady głównej i skazał ich na kary śmierci.

Uzasadniając wyrok, sąd praktycznie pominął charytatywny charakter organizacji Opieka Społeczna, a skoncentrował się na przypisaniu jej znamion zdrady głównej. Zgodnie z tym uzasadnieniem, Macha dopuścił się tego czynu przez podporządkowanie Opieki Społecznej SZP i chciał realizować cele tej drugiej to jest przygotować powstanie zbrojne, by siłą restytuować państwo polskie. Macha, Gürtler, Rydrych pozyskując nowych członków do Opieki Społecznej, stworzyli jedną z najliczebniejszych organizacji, co miało na celu w sposób zorganizowany ujęcie tych Polaków, którzy mogliby w razie konfrontacji zachować się

w sposób nieprzychylny działaniom siłowym. Po rozbiciu SZP Macha nawiązał kontakt z osobami, które planowały założenie nowej organizacji. Sąd nie dał wiary wyjaśnieniom Machy, że jego wewnętrzne przekonania nie pozwalałyby mu działać w organizacji o charakterze bojowym czy siłowym. Sąd pominął również, że poza zbieraniem składek i sporządzaniem raportów członkowie stworzonej przez Machę organizacji, nie zajmowali się inną działalnością, nie zabezpieczono przy nich broni, czy ładunków wybuchowych. Poza Hulokiem, żaden z członków organizacji skazany odrębnym wyrokiem nie powołuje się na kontakty z Machą. Zauważyć należy, iż stan faktyczny był oceniany przez sędziów w ramach kodeksu karnego Rzeszy. Sąd przyjął iż Macha, Rydrych są zrodzeni z rodziców mieszkających na Górnym Śląsku i złożyli wniosek o przyjęcie na niemiecką listę narodowościową. Matka oskarżonego Machy została wciągnięta na niemiecką listę

narodowościową. Odnośnie oskarżonego Rydrycha dostępne jest urzędowe zaświadczenie, wedle którego jest planowane jego przyjęcie na niemiecką listę narodowościową. W takim stanie rzeczy sąd uznał, iż nie można mieć pewności, że oskarżeni należą do narodu polskiego⁵.

Wobec części aresztowanych pracujących w Opiece Społecznej gestapo przekazało materiały prokuratorowi, a ten skierował wobec nich akty oskarżenia do WSK, gdzie zapadły wyroki. Akty oskarżenia podpisywał dr Steimer, a w jego zastępstwie dr Hagg.

Jerzy Adamiec zwerbowany do „Opieki Społecznej” przez Rydrycha, aresztowany 16.09.1941 r. wyrokiem WSK w Katowicach z dnia 20.04.1942 r. w składzie Scheiblich, Knobel, Chuchul, przy udziale prokuratora Webera, został skazany na 5 lat ciężkiego więzienia za to, że sam zwerbował dalsze osoby i płacił składki.

Augustyn Androsz zatrzymany 14.11.1941 r., wyrokiem WSK w Katowicach z dnia 13.07.1942 r., w składzie Wolff, Scheiblich, Chuchul przy udziale prokuratora Knoblocha w maju 1940 r. wyznaczony przez Joachima Gürtler do kierowania placówką w Orzegowie liczącą 80 osób, został skazany na 6 lat ciężkiego więzienia.

Stanisław Daniel zatrzymany w dniu 14.11.1941 r. wyrokiem WSK w Katowicach z dnia 13.07.1942 r. w składzie Wolff, Scheiblich, Chuchul przy udziale prokuratora Knoblocha, za to że w listopadzie 1940 r. za pośrednictwem Mrochena wstąpił do polskiej organizacji dobroczynnej, zajmującej się wspieraniem ubogich ludzi, w szczególności rodzin poległych i aresztowanych, złożył przed nim przysięgę, został skazany za udzielanie pomocy w przygotowaniu przedsięwzięcia o charakterze zdrady głównej na 9 miesięcy więzienia.

Bronisława Działocha kasjerka „Opieki Społecznej” w Lipinach zatrzymana dn. 14.11.1941 r. wyrokiem WSK w Katowicach z dnia 18.08.1942 r. w składzie Scheiblich, Knobel, Chuchul przy udziale prokuratora Ludolpha za to, że za pośrednictwem Wilibalda Kolorza nawiązała kontakt z Rydrychem, który namówił ją do składania datków na biednych Polaków, zbierała datki na terenie Lipin, za co wystawiała pokwitowania i rozdawała pieniądze potrzebującym została skazana na 3 lata ciężkiego więzienia.

---

⁵ Na początku okupacji, w listopadzie 1939 r., Niemcy zaczęli wprowadzać na Śląsku tymczasowe dowody tożsamości zwane „placówką” (od odcisków palców pobieranych na specjalnych formularzach). Choć ten dowód nie był jeszcze formalną deklaracją narodowości, to kwestionariusze zawierały również pytania wskazujące na możliwość wpisania deklaracji „o przychyleniu się do niemieckości”. Biskup Stanisław Adamski, główny autorytet moralny na Śląsku, mając na uwadze fakt, iż Polakom w każdej chwili groziło aresztowanie, drastyczne obniżanie płac, odmowa wydawania kartek żywnościowych, zakaz zawierania, związków małżeńskich przed 28 rokiem życia, a zwłaszcza wysiedlenie ze Śląska, zalecał wiernym, by najpierw ci, którzy przed 1922 r. (tj. ostatecznym podziałem Górnego Śląska na część polską i niemiecką) posiadali obywatelstwo niemieckie, wpisywali w rubryce „narodowość” słowo „niemiecka”.

Alfons Fej zatrzymany 14.11.1941 r. wyrokiem WSK w Katowicach z dnia 27.07.1942 r. w składzie Wolff, Scheiblich, Chuchul przy udziale prokuratora Stephana za to, że co miesiąc przekazywał pieniądze Rydrychowi na organizację Caritas w Rudzie, otrzymał legitymację członkowską, a u Stoppy czytał gazetkę „Świt” został skazany 3 lata więzienia.

Józef Glomb zatrzymany 14.11.1941 r. wyrokiem WSK w Katowicach z dnia 13.07.1942 r. w składzie Wolff, Scheiblich, Chuchul przy udziale prokuratora Knoblocha za to, że w czerwcu 1940 r. za pośrednictwem Fabiana Janika wstąpił do organizacji dobroczynnej zajmującej się wspieraniem biednych ludzi, wpłacał miesięcznie kwoty i werbował nowych członków od których pobierał składki i przekazywał Rydrychowi, otrzymał pięć egzemplarzy gazetki „Świt”, został skazany na 6 lat ciężkiego więzienia.

Jerzy Hulok zwerbowany do „Opieki Społecznej” przez Gürtlera, aresztowany w dniu 7.09.1941 r., wyrokiem WSK w Katowicach z dnia 5.05.1942 r. w składzie Scheiblich, Schilgen, Chuchul przy udziale prokuratora Ludolpha, za to że sam zwerbował do organizacji Joachima Achtelika, Rudolfa Moja, Antoniego Kłosa, wspierał organizację datkami został skazany na 8 lat.

Fabian Janik zwerbowany do „Opieki Społecznej” przez Stoppe, zatrzymany dn. 14.11.1941 r. wyrokiem WSK w Katowicach z dnia 18.08.1942 r. w składzie Scheiblich, Knobel, Chuchul przy udziale prokuratora Ludolpha za to że wstąpił do organizacji, otrzymał legitymację członkowską, wpłacał miesięcznie 2 marki, pozyskał nowych dziewięciu członków organizacji i odbierał od nich składki. czytał gazetkę „Świt” został skazany na 5 lat ciężkiego więzienia,

Karol Jozsko wyrokiem WSK w Katowicach z dnia 18.08.1942 r. w składzie Scheiblich, Knobel, Chuchul przy udziale prokuratora Ludolpha za to że od maja 1941 r. za pośrednictwem znanego mu z towarzystwa śpiewaczego „Dzwon” Adamca wstąpił do organizacji dobroczynnej wspierającej cierpiących biedę polskich rodzin, których żywicieli zostali osadzeni w obozach koncentracyjnych i składał datki został skazany na 6 miesięcy więzienia

Wilhelm Kępski zatrzymany dn. 14.11.1941 r. wyrokiem WSK w Katowicach z dnia 15.08.1942 r. w składzie Scheiblich, Knobel, Chuchul przy udziale prokuratora Ludolpha za to że w czerwcu 1940 r. za pośrednictwem znanego mu z towarzystwa śpiewaczego „Dzwon” Adamca wstąpił do organizacji dobroczynnej wspierającej biednych Polaków i dokonywał wpłat od 3 do 5 marek miesięcznie. został skazany na 6 miesięcy więzienia.

Piotr Konieczny zatrzymany 14.11.1941 r. wyrokiem WSK w Katowicach w składzie Scheiblich, Knobel, Chuchul przy udziale prokuratora Knoblocha z dnia 18.08.1942 r., za to że od grudnia 1940 r. za pośrednictwem Adamca comiesięcznie wpłacał kwoty 2,5 marki na rzecz będących w potrzebie Polaków, otrzymał legitymację członkowską został skazany na 6 miesięcy ciężkiego więzienia.

Alojzy Lossa zatrzymany 14.11.1941 r. wyrokiem WSK w Katowicach z dnia 31.07.1942 r. w składzie Zipler, Zdralek, Wedde przy udziale prokuratora Ludolpha za to, że od maja 1941 r. za namową Adamca dokonywał miesięcznych wpłat na rzecz organizacji dobroczynnej, podobnej Caritasowi, mającej za zadanie wspieranie cierpiących biedą Polaków. został skazany na 1 rok ciężkiego więzienia.

Bolesław Marcioszek zwerbowany do „Opieki Społecznej” przez Gürtlera, szef komórki SZP w Orzegowie zatrzymany 14.11.1942 r. wyrokiem WSK w Katowicach z dnia 13.07.1942 r. w składzie Zipler, Wedde, Fändrich przy udziale prokuratora Stephana za werbowanie nowych członków, czytanie gazetki „Świt” został skazany na 10 lat ciężkiego więzienia

Alfred Matura zwerbowany do „Opieki Społecznej” przez Rydrycha którego znał z katolickiej drużyny piłkarskiej, zatrzymany 14.11.1942 wyrokiem WSK w Katowicach z dnia 3.07.1942 r. w składzie Zipler, Wedde, Fändrich przy udziale prokuratora Knoblocha za to, że wpłacał pieniądze, werbował dalszych członków, przeczytał jeden egzemplarz gazetki „Świt” zawierającej podburzające angielskie wiadomości został skazany na 6 lat ciężkiego więzienia.

Mikołaj Mrochen zatrzymany dn. 14.11.1941, wyrokiem WSK w Katowicach z dnia 20.07.1942 r. w składzie Zirpel, Zdralek, Wedde, przy udziale prokuratora Knoblocha, za to że od października 1940 r. za pośrednictwem znanego mu z towarzystwa śpiewaczego „Dzwon” Adamca wstąpił do organizacji dobroczynnej zajmującej się biednymi ludźmi, którzy stracili żywicieli w kampanii wrześniowej lub znajdowali się w obozach koncentracyjnych, dokonywał wpłat, zwerbował do organizacji Daniela został skazany na 1 rok więzienia.

Piotr Rak zatrzymany 14.11.1941 r. wyrokiem WSK w Katowicach z dnia 13.07.1942 r. w składzie Zipler, Wedde, Fändrich przy udziale prokuratora Stephana za to że w styczniu 1941 r. przystąpił do organizacji dobroczynnej „Opieka Społeczna” i przez Gürtlera został mianowany kierownikiem „Opieki Społecznej” na terenie Chropaczowa został skazany na 4 lata ciężkiego więzienia.

Ludwik Szafraniec zatrzymany dn. 15.11.1941 r., wyrokiem WSK w Katowicach z dnia 13.07.1942 r. w składzie Zipler, Wedde, Fändrich przy udziale prokuratora Stephana za to że

po rozbiciu SZP wiosną 1941 r. za pośrednictwem Gürtlera , dokonywał wpłat na biednych Polaków, przyjął polecenie od Rydrych werbowanie członków do organizacji „Opieka Społeczna”, wcześniej miał kontakt z Lazarem z SZP, został skazany na 5 lat ciężkiego więzienia.

Jan Widera zwerbowany do „Opieki Społecznej” przez Fabiana Janika, zatrzymany w dniu 20.11.1941r., wyrokiem WSK w Katowicach z dnia 11.09.1942 r. w składzie Zipler, Zdralek, Wedde przy udziale prokuratora Ludolpha za to, że wyraził gotowość pieniężnego wsparcia biednych Polaków, zaczął wpłacać datki i pozyskał do pomocy kolejne cztery osoby, został skazany na 1 rok ciężkiego więzienia.

W oparciu o pozyskane z BUiAD w Warszawie wydruki z bazy danych ITS w Bad Arolsen ustalono losy niektórych skazanych: Fabian Janik po wyroku osadzony został w więzieniu w Raciborzu, gdzie był zatrudniony przy wyrobie koszyków, a od 3.1.1944 w tkalni więziennej odbywał wyrok między innymi w więzieniu w Beranu, gdzie został wyzwolony w maju 1945 r. Augustyn Androsz przebywał w zakładzie karnym Bernau od 7.1.1945, wcześniej od 15.5.1943r. pracował w Fa „Wieczorek” a od 19.2.1944r. w Fa.(fabryce) Hegenscheidt.

Józef Głąb od 08.1942 do 03.1943 odbywał karę w więzieniu w Raciborzu, a od 04.1943 do 28.1.1945 w więzieniu w Cieszynie. Jerzy Hulok 21 maja 1942 roku został przetransportowany z Bytomia do więzienia w Raciborzu; w okresie od 7.1.1945 do 25.5.1945 przebywał w więzieniu w Bernau. Mikołaj Mrochen ur. 6.12.1898 r. odbywał karę w KL Auschwitz, KL Gross – Rosen i Buchenwald, gdzie doczekał wyzwolenia. Alfred Matura ur. 18.08.1916 r. odbywał karę w więzieniach w Raciborzu i Bernau, skąd został zwolniony w maju 1945 r. Alojzy Lossa ur. 20.06.1911 r. karę odbywał w KL Auschwitz, KL Flossenbürg oraz w obozie pracy w Litomierzycach, gdzie doczekał wyzwolenia. Piotr Konieczny ur. 10.07.1907 r. karę odbywał w KL Bichenwald, skąd został przeniesiony do pracy w LK Biteterfeld a następnie do IG Farben AG Filmfabrik Wolfen. Karol Joszko ur. 11.02.1912 r. został osadzony w KL Auschwitz, gdzie zmarł w dniu 6.10.1942 r. Alfons Fey ur. 20.10.1912 r. po odbyciu kary (brak bliższych informacji) w 1944 r. został wcielony do Wehrmachtu. Jerzy Adamiec ur.16.09.1910 r. karę odbywał w więzieniu w Raciborzu w dniu 1.06.1943 r. Wilhelm Kempki ur. 20.06.1913 r. karę pozbawienia wolności odbywał w KL Auschwitz, KL Mauthausen i podległym mu komando Ebensee, został zwolniony w maju 1945 r. Ludwik Szafraniec ur. 13.09.1911 r. odbywał karę w więzieniu w Bernau, gdzie został wyzwolony.

Odnosnie Stanisława Daniela otrzymano informacje iż zmarł on w KL Auschwitz w dniu 29.08.1942 r. W dniu 22.10.1942 r. na terenie obozu odbyło się posiedzenie sądu doraźnego gestapo pod przewodnictwem Rudolfa Mildnera, na którym skazano na śmierć 54 osoby. W kolejnych dniach w różnych datach w okresie od 23 do 31.10.1942 r. odnotowano zgony innych więźniów bez numerów, co również wskazuje, iż wykonano wobec nich egzekucję wyroku, prawdopodobnie również w dniu 22.10.1942 r. Między nimi był Stanisław Daniel (S151/10/Zn).

Z USC w Katowicach pozyskano kopie aktu zgonu Jana Machy, Leona Rydrycha, Joachima Gürtlera i Józefa Stargały. Zostali pozbawieni życia w więzieniu w Katowicach przy ul. Mikołowskiej: Jan Macha w dniu 3.12.1942 r. o godz. 0.15, Joachim Gürtler w dniu 3.12.1942 r. o godz. 0.15, Leona Rydrych w dniu 3.12.1942 r. o godz. 0.15, a Józef Stargała w dniu 28.08.1942 r. o godz. 5.30. Nie udało się odnaleźć wyroku skazującego Józefa Stargałę. Z BUiAD otrzymano jedynie informację o wyroku Oberlandesgerichtu sygn. 2o Js. 29/42 (66/42) z dnia 7.07.1942 r. skazującym Józefa Stargałę na karę śmierci.

Z zeznań Jerzego Fliegela wynika, iż zaraz po zwolnieniu go z niewoli niemieckiej wrócił do Rudy i nawiązał kontakt z kolegami gimnazjalnymi Joachimem Guertlerem, Leonem Rydrychem, Ernestem Maturą i Pawłem Stopą, którego znał z nauki w Śląskich Zakładach Technicznych. Wstąpił do SZP, zajmował się sabotażem, polegającym na uszkodzaniu urządzeń, wywoływania spięcia prądu. Został aresztowany 14.11.1941 r. w grupie 100 osób w grupie Machy. Najpierw przebywał w obozie w Mysłowicach, skąd został przekazany do więzienia w Mysłowicach. W czasie przesłuchań nie przyznał się do przynależności do organizacji. Został skazany przez sąd na karę 1 roku więzienia, którą odbył w Bytomiu. Po jej odbyciu został ponownie zatrzymany i przewieziony do KL Auschwitz.

Bronisława Działocha ze Świętochłowic, przesłuchana w dniu 5.01.1972 r. zeznała, iż do organizacji przystąpiła na początku 1940 r. Była w grupie pięcioosobowej z Ryszardem Parkitnym i Wilibaldem Kolorzem. Do organizacji należał też jej ojciec Tomasz Działocha, a jego grupę prowadził Antoni Janik. Świadek wypisywała legitymacje i kontaktowała się z Joachimem Guertlerem i Rydrychem. Została aresztowana 14.11.1941 r. przez Gawlika i Walotka, najpierw osadzono ją w siedzibie gestapo w Katowicach i jeszcze tej samej nocy zawieziono do Polizei Ersatz Gefaengnis w Mysłowicach i osadzono w celi nr 2. Przebywała tam do 27.04.1942 r. Śledztwo prowadził Gawlik, zarzucając jej przygotowywanie zdrady głównej. Po 27 kwietnia została osadzona w więzieniu sądowym w Mysłowicach, gdzie przesłuchiwał ją sędzia śledczy. W sierpniu 1942 r. została skazana przez Oberlangericht na

karę trzech i pół roku i przetransportowana do Leobschütz (Głubczyce), gdzie przebywała do 26.01.1945 r.

Z zeznań Karola Garbasa wynika, iż do organizacji wciągnęli go Paweł Musiał i Paweł Stopa. Organizacja w późniejszym okresie została wchłonięta przez ZWZ. Po aresztowaniach w połowie grudnia 1940 r. Musiał i Stopa ukrywali się. Stopa działał w partyzantce w Beskidach.

W oparciu o publikację T. Kurpiera pt. „Skazani na karę śmierci przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Katowicach ustalono, iż Stefan Guertler i Paweł Stopa, po wojnie kontynuowali działalność w AK w Okręgu Śląskim KWP „Klimczok”, zostali aresztowani i skazani w procesie pokazowym w dniu 24.10.1946 r. na kary śmierci, które zostały wykonane 28.12.1946 r.

W związku z akcją gestapo przeciwko członkom organizacji „Opieka Społeczna” aresztowani zostali również Joachim Achtelik, Antoni Tiałowski, Ignacy Nowaka, Edmund Kokot. Antoni Tiałowski ur. 12.05.1907 r, przed wojną był podoficerem w stopniu sierżanta, pełniącym służbę zawodową w 75pp na granicy polsko niemieckiej w Szombierkach. W czasie działań wojennych dostał się do niewoli skąd wrócił do domu w Goduli w listopadzie 1940 r. Został aresztowany przez gestapo w dniu 15.11.1941 r. i osadzony w więzieniu w Mysłowicach. Ignacy Nowak ur. 30.07.1906 r. był robotnikiem w kopalni Karol w Orzegowie. Został aresztowany w mieszkaniu w Goduli w dniu 14.11.1941 r. o godz. 2.00.

W dniu 12.02.1942 r. w Goduli na Placu Targowym postawiono szubienicę i o godzinie 13.30 dwoma samochodami w eskorcie plutonu policji i funkcjonariuszy gestapo przywieziono Antoniego Tiałowskiego i Ignacego Nowaka. Mieli na sobie obdarte ubrania, drewniaki, ręce skrupowano im z tyłu. Jeden z gestapowców odczytał wyrok, z którego wynikało, iż zostali skazani na śmierć za próbę oderwania Górnego Śląska od III Rzeszy. Egzekucje wykonano o godz. 2.00. Edmund Kokot ur. 30.10.1908 r. mieszkał razem z żoną i dziećmi w Bielszowicach. Przed wojną pracował w Kasie Brackiej w Tarnowskich Górach, skąd jesienią 1940 r. został zwolniony. Został aresztowany w połowie października 1941 r., osadzony w Mysłowicach, a w dniu 12.02.1942 r. powieszony w Bielszowicach. Tego samego dnia w Nowym Bytomiu został powieszony Joachim Achtelik ur. 22.09.1920 r.

Ostateczny kształt sądownictwa karnego powszechnego na Górnym Śląsku został przyjęty po utworzeniu na podstawie ustawy pruskiej z 20 grudnia 1940 r. dwóch prowincji: dolnośląskiej i górnośląskiej. Na mocy tejże ustawy, 20 marca 1941 r. stosownie do zarządzenia Ministra Sprawiedliwości, utworzono Wyższy Sąd Krajowy w Katowicach.

Przepisy wykonawcze umożliwiające mu rozpatrywanie przestępstw politycznych weszły jednak w życie dopiero z dniem 30 czerwca 1941 r.

Od stycznia 1940 r. kary śmierci wykonywano przez zgilotynowanie. Pierwsze gilotyny zainstalowano w więzieniach gdańskim i wrocławskim. W katowickim więzieniu gilotynę zainstalowano dopiero w październiku 1941 r.

W ramach oceny prawnej czynów będących przedmiotem niniejszego śledztwa należy stwierdzić, iż stanowiły one w czasie ich popełnienia oraz stanowią obecnie przestępstwa będące zbrodniami przeciwko ludzkości oraz zbrodnie wojenne. Obecnie w płaszczyźnie międzynarodowej najbardziej precyzyjną definicję zbrodni przeciwko ludzkości zawiera Statut MTK⁶ i stanowi najnowszą regulację prawnomiędzynarodową w tym zakresie o powszechnym znaczeniu, jeżeli weźmie się pod uwagę, że po raz pierwszy pojęcie „zbrodni przeciwko ludzkości” pojawia się w sensie normatywnym w Karcie Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze. Mając na względzie, że art. 118a k.k. wprowadzony do kodeksu karnego po nowelizacji z 2010 r., stanowi implementację m.in. art. 7 Statutu i z tego względu ten właśnie przepis kodeksowy wyznacza dziś na gruncie polskiego prawa treść zbrodni przeciwko ludzkości. Nie sprzeciwia się temu brzmienie art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, zawierająca definicję legalną zbrodni przeciwko ludzkości. Ma ona charakter ogólny i nie odwołuje się bezpośrednio do opisów czynów zabronionych zawartych w ustawie karnej. Art. 118a kk zawiera znamiona zbrodni p-ko ludzkości i dlatego został powołany dla opisanie zbrodni będącej przedmiotem niniejszego postępowania.

Wobec powyższego każdy z czynów polegających na pozbawianiu życia stanowi zbrodnię zabójstwa określoną w art. 1 pkt 1 dekretu z dnia 31.08.1944 roku *o wymiarze kary dla faszystowsko – hitlerowskich zbrodniarzy, winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego* (Dz. U. z 1946 roku nr 69 poz. 377 z późn. zm.). Czyny te jednocześnie wyczerpują znamiona przestępstwa określonego w art. 118a § 1 pkt 1 kk, albowiem celem popełnionych zabójstw działanie sprawców było wsparcie polityki III Rzeszy umotywowane każdorazowo przyczynami narodowościowymi, co wynika z faktu, iż zbrodnicze zachowania popełniano wyłącznie wobec Polaków i Żydów, w związku właśnie z taką ich narodowością. Nadto w części przypadków przestępcza działalność była

---

⁶ Statut ten został ratyfikowany w dniu 12 listopada 2001 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 78 poz. 708). Statut wszedł w życie w prawie międzynarodowym w dniu 1 lipca 2002 r.

umotywowana politycznie. Odnosi się to do zbrodni popełnionych wobec osób, które podejmowały działalność konspiracyjną wymierzoną przeciwko III Rzeszy.

W czasie popełnienia opisanych czynów, w miejscu ich popełnienia obowiązywał kodeks karny z 1932 r., penalizujący zabójstwo i pozbawienie wolności połączone ze szczególnym udręczeniem wyczerpuje znamiona przestępstwa pozbawienia wolności. Przepisy przedwojennego prawa polskiego, jak również prawa karnego innych państw europejskich nie знаły pojęcia zbrodni p-ko ludzkości, które jak wspomniano po raz pierwszy zostało wprowadzone w Karcie Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze. Ze względu na fakt, iż wojna ujawniła szereg nowych stanów faktycznych odnośnie popełnianych zbrodni nieznanymi dotychczas prawodawstwu karnemu, Statut pozwolił również sądzić zbrodniarzy wojennych bez żadnego ograniczenia pod względem czasu, ze złamaniem zasady "nullum crimen sine lege"⁷. Dlatego też dla oceny prawnokarnej zbrodni będących przedmiotem niniejszego postępowania przyjęto przepisy obecnie obowiązującego kodeksu karnego.

Opisane zbrodnie są również zbrodniami wojennymi, albowiem zostały popełnione z pogwałceniem prawa międzynarodowego, co powoduje, iż dla pełnego opisu zawartości kryminalnej czynu konieczne jest powołanie art. 123§1 pkt 4 kk, który oprócz zabójstwa zawiera znamię zbrodni wojennej. Okoliczność ta wynika z faktu, iż tego rodzaju zachowania określane jako „mordowanie ludności cywilnej” także były sprzeczne z postanowieniami prawa międzynarodowego obowiązującego w okresie II wojny światowej. Pogląd taki unormowany został w ramach definicji zbrodni wojennych zawartej w art. VI „b” Statutu Międzynarodowego Trybunału Wojskowego sądzącego głównych sprawców zbrodni z okresu wojny. Opisane czyny zostały dokonane z pogwałceniem obowiązujących praw i zwyczajów wojennych, a w szczególności uregulowań IV Konwencji Haskiej z 18 października 1907 r. dotyczącej praw i zwyczajów wojny lądowej oraz Konwencji Genewskiej z 27 lipca 1929 r.

Ocena prawna czynów opisanych w pkt 4 polegających na pozbawieniu wolności pozwala przyjąć, iż w czasie ich popełnienia oraz obecnie stanowią przestępstwa będące zbrodniami wojennymi i zbrodniami przeciwko ludzkości wyczerpującymi znamiona art. 118a§2 pkt 2kk i art. 124§1 kk. Natomiast stosowanie środków przymusu w czasie przesłuchania pozbawionych wolności członków ruchu oporu, opisanych w pkt 2 wyczerpującymi znamiona art. 118a§2 pkt 3kk i art. 124§1 kk

---

⁷ Nie ma przestępstwa bez ustawy - łacińska paremia prawnicza oznaczająca, że nie jest przestępstwem czyn, który nie był zabroniony w momencie jego popełnienia.

Karalność wszystkich przestępstw stanowiących przedmiot niniejszego postępowania nie uległa dotychczas przedawnieniu, gdyż są one zbrodniami przeciwko ludzkości określonymi w art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 roku o *Institucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu* (Dz.U. 2014. 1075 j.t.).

Niezależnie od powyższego należy podnieść, iż na gruncie niemieckiego prawa karnego uchwalono ustawę z dnia 25 sierpnia 1998 r. o uchyleniu narodowosocjalistycznych niesprawiedliwych wyroków karnych oraz orzeczeń o przymusowej sterylizacji, wydanych przez byłe sądy zdrowia dziedzicznego. Zgodnie z artykułem 1 § 1 tej ustawy zostają uchylone skazujące orzeczenia karne, które zostały wydane przy naruszeniu elementarnych zasad sprawiedliwości po 30 stycznia 1933 roku z powodów politycznych, wojskowych, rasowych, religijnych lub światopoglądowych w celu przeprowadzenia lub utrzymania reżimu narodowo- socjalistycznego. Ustawie tej podlegają orzeczenia policyjnych sądów doraźnych.

Sprawcy kierowniczy wyżej opisanych zbrodni, którzy swoimi czynami umożliwili ich popełnienie, zostali skazani w 3 procesie norymberskim tzw. „sprawie prawników”. Trybunał w Norymberdze wyrokiem z dnia 4.12.1947 r. skazał 10 wysokich urzędników Ministerstwa Sprawiedliwości III Rzeszy, prokuratorów i sędziów: Franza Schlegelbergera, Oswalda Rothaug'a, Herberta Klemm'a i Rudolfa Oeschey'a na kary dożywotniego więzienia, Curta Rothenberger'a na 7 lat więzienia, Wilhelma von Ammon'a, Günthera Joel'a, Ernesta Lautz'a i Wolfganga Mettgenberg'a na 10 lat więzienia, a Josefa Alstoetter'a na 5 lat (czterech oskarżonych nie udało się osądzić; Franz Guertner i Georg Thierack, kolejni ministrowie sprawiedliwości z czasów reżimu hitlerowskiego zmarli, natomiast wysocy urzędnicy ministerstwa Westphal popełnili samobójstwo w więzieniu, a Engert ciężko zachorował). Pociągnięto ich do odpowiedzialności za degradację i deprawację prawa w hitlerowskiej Rzeszy poprzez wprowadzenie ustaw i rozporządzeń urągających elementarnym zasadom sprawiedliwości, tajne okólniki i zarządzenia decydujące o życiu i śmierci miliona ludzi. Akt oskarżenia zarzucał im udział w spisku mającym na celu popełnianie zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości, popełnianie zbrodni wojennych przeciwko ludności cywilnej na okupowanych terytoriach, popełnianie zbrodni przeciwko ludzkości łącznie ze zbrodniami przeciwko niemieckiej ludności cywilnej oraz ludności okupowanych terytoriów. Zarzuty obejmowały między innymi morderstwa, prześladowania ze względów politycznych i rasowych. W uzasadnieniu wyroku Trybunał stwierdził, że zastosowanie dyskryminacyjnych ustaw przeciwko Polakom i Żydom nastąpiło

w wykonaniu znanego celu prześladowania rasowego i eksterminacji. Przez wydanie takich ustaw i wprowadzenie ich w życie, oskarżeni naruszyli konwencje haskie.

Zauważyć należy, iż orzekający w okresie II wojny światowej sędziowie i oskarżający prokuratorzy, jak żadni inni prawnicy byli świadomi, iż naginanie prawa stanowi przestępstwo, gdyż w kodeksie karnym Rzeszy Niemieckiej z 1871 r. istniał przepis statuujący odpowiedzialność za naginanie prawa § 336 StGB o brzmieniu „urzędnik, a także sędzia polubowny, który prowadząc lub rozstrzygając sprawę prawną, umyślnie nagina prawo na korzyść lub niekorzyść jednej ze stron, ulegnie karze ciężkiego więzienia do lat pięciu”.

Sędziowie i prokuratorzy III Rzeszy „naginając prawo” urzeczywistniali bezprawie stanowione przez narodowosocjalistycznych prawników w postaci ustaw, które traktowały ludzi jak podludzi i odmawiały im praw człowieka, przepisów grożących karami bez względu na różny ciężar przestępstw, wprowadzanych tylko na potrzeby chwilowego odstraszania oraz przepisów określających przestępstwa o różnym ciężarze, za które przewidywały taka samą karę, często karę śmierci. W przedmiotowej sprawie mamy do czynienia z dwiema postaciami nagięcia prawa: najpierw poprzez „fałszywe” zastosowanie prawa polegające na naruszeniu reguł kwalifikacji prawnokarnej czynu, tj. subsumcji czynu pod przepis prawa, na którego podstawie oskarżony zostaje skazany. W opisanych sprawach polegało to na uznaniu, że jakakolwiek działalność w strukturach podziemnych lub sympatyzowanie z takimi organizacjami stanowiło zdradę stanu lub pomoc dla takiego działania. Kolejna postać sędziowskiego naginania prawa to nadużycie prawa do wymierzenia kary skazanemu „według swojego uznania”, z dwóch rodzajów kar, tj. więzienia i śmierci, przewidzianych w przepisie powołanym jako podstawa wymierzenia kary, wyrokujący sędziowie przy żądaniu prokuratora wybrali karę stanowiącą faktyczne zabójstwo. Sędziowie wydający wyrok dopuścili się wobec Machy, Gürtlera i Rydrycha, czynu zabronionego, określonego w niemieckim prawie karnym jako „naginanie prawa” w rozumieniu § 336 StGB w postaci „fałszywego” zastosowania prawa do popełnionego faktycznie czynu nie stanowiącego przestępstwa lub stanowiącego przestępstwo zupełnie innego rodzaju, tj. jego subsumcji pod przepis prawa z naruszeniem reguł kwalifikacji prawnokarnej czynu. W wyrokach skazujących członków Opieki Społecznej na kary więzienia sąd w sposób dowolny uznał, iż „Opieka Społeczna” zajmując się dobroczynnością, wspierając rodziny poległych i aresztowanych Polaków w rzeczywistości wspierała cele SZP, a tym samym zajmowała się działalnością zakazaną, skierowana przeciwko III Rzeszy.

W oparciu o kopie zgromadzonych w toku postępowania wyroków skazujących w/w ustalono nazwiska sędziów orzekający w wyższym Sądzie Krajowym w Katowicach oraz nazwiska prokuratorów występujących przed sądem. Akty oskarżenia podpisywał dr Steimer pełniący funkcję prokuratora generalnego przy Wyższym Sądzie Krajowym w Katowicach, a w jego zastępstwie dr Haag. Przeprowadzone kwerendy biblioteczne i archiwalne oraz zrealizowane w Niemczech wnioski o pomoc prawną pozwoliły na ustalenie danych osobowych większości z nich. Byli to:

Sędziowie Wyższego Sądu Krajowego w Katowicach

1. Joachim Józef Zdralek ur. 12.03.1900 r. w Krzyszkowicach, zm. 27.02.1968 r. w Bonn,
2. Herbert Zipler ur. 14.05.1893 r., w Tajnym Archiwum Pruskiego Dziedzictwa Kulturowego odnaleziono akta osobowe, z których wynika iż urodził się w Igłowej pow. Strzelin. Znajduje się w nich pismo z 11.7.1949 z miejscowości Gera z informacją o śmierci Zirpela (brak daty i miejsca).
3. Fritz Scheiblich ur. 1.07.1899 r. w Moys koło Görlitz, od 1933 r. członek NSDAP i SA, od 1939 r. sędzia Wyższego Sądu Krajowego we Wrocławiu, a od 1.10.1941 r. sędzia Wyższego Sądu Krajowego w Katowicach, przynajmniej do 16.05.1944 r. W USC w Zgorzelcu brak informacji o zgonie,
4. Gerhard Wedde ur. 27.12.1900 r. we Wrocławiu, zmarł w dniu 14.07.1996 r. w Bayreuth. W ostatnich latach życia mieszkał w Bayreuth w Bawarii, wcześniej był urzędnikiem w Ministerstwie Sprawiedliwości Badenii Wirtembergii,
5. Rolf Chuchul ur. 25 kwietnia 1901 r.,
6. Walter Schilgen ur. 28.06.1900 r. po wojnie był sędzią w Federalnym Sądzie Pracy, zmarł w dniu 16.01.1991 r.,
7. Hans Karl Fändrich ur. 23.01.1901 r., z Prokuratury w Dortmundzie nadesłano dokument zgonu Fändricha, z którego wynika, iż zmarł 29.07.1989 r.
8. Friedrich Wolff, ur. 09 lutego 1894, w zespole NSDAP w AP w Katowicach odnaleziono jego akta związane z nominacją na Prezydenta Senatu w Bytomiu. Brak informacji o miejscu urodzenia, natomiast wynika z nich, że przed podjęciem pracy w Bytomiu był sędzią w Kassel.
9. Fritz Knobel, ur. 22.11.1903 r.

Prokuratorzy oskarżający przed Wyższym Sądem Krajowym w Katowicach

1. Gottfried Knobloch ur. 17.10.1911 r. w Quickendorf, zm. 9.06.1984 r. we Frankfurcie.
2. Alfred Ludolph ur. 21.04.1904 r., zm. 21.07.2001 r. w Rullstorf,
3. Erhard Heinke urodził się 13.03.1913 r.; w czasie II wojny światowej był prokuratorem przy Sądzie Specjalnym we Wrocławiu; po wojnie był dyrektorem Sądu Krajowego w Norymbergii.
4. Paul Steimer urodził się 22.1.1883 w Essen Steele, zmarł 26.10.1943 roku w Würzburgu wyniku powikłań pooperacyjnych.
5. Ferdinand Haag ur. 31.12.1898 w Hohkeppel, z archiwum Urzędu Miejskiego w Wesseling pozyskano akt zgonu, z którego wynika, iż doktor praw Ferdinand Haag urzędnik w Ministerstwie w stanie spoczynku zmarł dn. 11 sierpnia 1983 r.

Na stronie internetowej Tajnego Archiwum Pruskiego Dziedzictwa Kulturowego w Zespole Wyższy Sąd Krajowy we Wrocławiu nie odnaleziono informacji o aktach osobowych prokuratora Webera. Nie odnaleziono innych źródeł informacji o w/w.

Egzekucja wykonana przez powieszenie wobec Achtelika, Tiałowskiego, Kokota i Nowaka została przeprowadzona bez żadnych podstaw prawnych funkcjonujących w III Rzeszy.

Wynika to z faktu, iż w trybie rozporządzenia z 6 czerwca 1940 r rozszerzono moc obowiązującą niemieckiego prawa karnego na tereny włączone do Rzeszy, przy równoczesnym zlikwidowaniu policyjnego sądownictwa doraźnego, które zostało przywrócone dopiero 1 czerwca 1942 r. W okresie między czerwcem 1940 a czerwcem 1942 r. kompetencje sądów doraźnych przeszły na sądy specjalne. Formalny brak podstawy prawnej dla bezpośredniej działalności sądów doraźnych nie doprowadził do zaprzestania lub nawet zahamowania eksterminacyjnych i terrorystycznych akcji gestapo. Nastąpiły coraz liczniejsze akcje nadzwyczajne gestapo przeciwko powstającym organizacjom konspiracyjnym, wśród nich zwłaszcza częste egzekucje odwetowe. Na terenie Górnego Śląska egzekucje zarządzał szef katowickiego gestapo Akcje te odbywały się poza zasięgiem kompetencji sądów powszechnych i były sprzeczne nawet z obowiązującymi wówczas ustawami sądowymi. Za wyżej opisaną w pkt. 4 zbrodnię odpowiedzialny był ówczesny szef katowickiego gestapo Rudolf Mildner ur. 10.07.1902 r., we wrześniu 1945 r. był przetrzymywany przez władze amerykańskie w Norymberdze i osadzony w obozie CIE 409 (Langwasser), skąd następnie w 1946 r. zbiegł w niewyjaśnionych okolicznościach. Przed Sądem Krajowym w Salzburgu toczyło się postępowanie o uznanie w/w za zmarłego.

Postanowieniem z dnia 27 czerwca 1969 roku sygn. T 38/69 sąd uznał Rudolfa Mildnera za zmarłego. W publikacjach internetowych pojawiają się informacje, że zbiegł do Argentyny i tam mieszkał przez wiele lat. Informacje te nigdy nie zostały potwierdzone, natomiast, jeśli tak faktycznie było, to biorąc pod uwagę datę jego urodzenia można z absolutną pewnością wyjść z założenia, że Rudolf Mildner już zmarł.

Ponadto ustalono nazwiska funkcjonariuszy, którzy na zlecenie katowickiej placówki gestapo prowadzili śledztwo wobec zatrzymanych. Jak wynika z grypsów Joachima Gürtlera, w czasie przesłuchań Macha Rydrych i on sam byli bici i poddawani torturom. Zbrodni tej dopuszczali się ci co prowadzili przesłuchania, lub inni funkcjonariusze, których przywoływano do stosowania przymusu. Zapewne takiej zbrodni przesłuchujący dopuścili się również wobec Tiałowskiego, Achtelika, Nowaka i Kokota, jednak brak w tym zakresie bezpośredniego materiału dowodowego. Funkcjonariuszami prowadzącymi przesłuchania byli Winkel, Gawlik, Padberg Pilawa, Krahe, Bauch, Breuer, Albert, Zigler. Zapoznano się z aktami osobowymi z OBUiAD w Katowicach dot. Józef Padberg ur. 1 marca 1910 r. w Raciborzu, Adalbert Pilawy ur. 20 stycznia 1913 r. w Katowicach, Ludwik Ziegler ur. 24 sierpnia 1898 r. Paul Bauch ur. 1906 r. sekretarz kryminalny dn. 17.04 1944 r. Reichsführer SS wyraził Bauchowi uznanie za szczególnie wkład w zwalczaniu polskiego ruchu oporu na obszarze podlegającym Staatspolizeistelle Katowitz Brak bliższych danych o w/w funkcjonariuszach. Odnośnie Franza Gawlika ur. 4.10.1904 r. od 1.11.1932 r. członek NSDAP, sekretarza kryminalnego Gestapo Katowice ustalono, iż Prokuratura w Hamburgu prowadziła przeciwko niemu postępowanie, gdzie był on podejrzany o udział w masowych rozstrzeliwaniach mieszkańców Górnego Śląska w 1939 r. jako członek Einsatzgruppe. W dniu 16.06.1965 r. prokuratura umorzyła postępowanie wobec jego śmierci.

Zebrany materiał dowodowy pozwolił na ustalenie, że sprawcy kierowniczy opisanych zbrodni zostali osądzeni w procesach norymberskich, bezpośredni sprawcy nie żyją bądź nie można ustalić ich bliższych danych a nawet tożsamości. W świetle powyższego postanowiono jak w sentencji.

**Prokurator Oddziałowej Komisji
Ścigania Zbrodni przeciwko
Narodowi Polskiemu w Katowicach**

Ewa Koj

Pouczenie:

1. Stronom przysługuje prawo przejrzenia akt sprawy i złożenia zażalenia na powyższe postanowienie (art. 306 § 1 kpk.)

Sąd może utrzymać w mocy zaskarżone postanowienie lub uchylić je i przekazać sprawę prokuratorowi celem wyjaśnienia wskazanych okoliczności bądź przeprowadzenia wskazanych czynności (art.330 § 1 kpk).

Jeżeli prokurator nadal nie znajdzie podstaw do wniesienia aktu oskarżenia wyda ponownie postanowienie umorzeniu postępowania lub odmowie jego wszczęcia.

W takim wypadku, pokrzywdzony, który wykorzystał uprawnienia przewidziane w art. 330 § 1 kpk może wnieść akt oskarżenia do sądu w terminie 1-go miesiąca od daty doręczenia zawiadomienia o postanowieniu. Akt oskarżenia winien spełniać wymogi określone w art. 55 § 1 i 2 kpk.

Inny pokrzywdzony tym samym czynem może aż do rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej przyłączyć się do postępowania (art. 55 § 3 kpk).

2. Na rozstrzygnięcie co do dowodów rzeczowych zażalenia przysługuje również osobie, od której odebrano przedmioty lub która zgłosiła do nich roszczenie (art. 323 § 2 kpk).

3. Zażalenie na powyższe postanowienie wnosi się za pośrednictwem prokuratora, który wydał postanowienie.

Termin do wniesienia zażalenia wynosi 7 dni od daty doręczenia odpisu postanowienia i jest zawity. Zażalenie wniesione po upływie tego terminu jest bezskuteczne (art. 122 § 1 i 2 i art. 460 kpk).

Zarządzenie:

1. Stosownie do art. 100 § 2 i 140 kpk odpis postanowienia doręczyć:

- podejrzanemu(ej) .....

- obrońcy podejrzanego(ej) .....

3) pokrzywdzonemu(ej) .

9.10.15 .....
(data i podpis prokuratora)